

SURSELE AUTORITĂȚII

Autoritatea modelului și autoritatea liderului

Autor:

Prof. dr. Singureanu Nicoleta

Colegiul Economic "Hermes", sector 2, București

a) Autoritatea modelului

Cu privire la autoritatea modelului, Reboul nota: Față de celelalte două precedente, ea este durabilă; fundamentul ei nu este o necesitate ocazională, ci prestigiul care emană din model și admirația pe care acesta o suscită. Modelul poate fi un personaj istoric sau romanesc, vedetă de sport sau cinema, profesor sau coleg etc.

În cazul autorității modelului, se impun câteva considerații:

- ✓ Având o bază eminentemente afectivă, este foarte greu de influențat.
Din acest motiv, profesorul ar trebui să fie la curent cu modelele cu care încearcă să se identifice elevii săi, pentru că, ulterior, dacă modelul nu este unul adecvat (deși, cu câteva excepții extreme, este foarte greu de apreciat acest lucru), va fi mult mai dificil de „demolat”.
- ✓ Dacă profesorul este modelul, (ceea ce ar putea contura o situație educativă teoretic ideală), acesta va trebui să fie foarte atent până la ce punct se implică, deoarece elevul trebuie să fie „descătușat” la școală; el trebuie să fie pus în acea stare de libertate care să-i permită să facă propriile alegeri. O identificare profundă cu modelul riscă să-i anuleze accesul la amintita stare de libertate.
- ✓ Pe de altă parte, profesorul trebuie să țină seama și de efectul de undă, deci de modalitatea în care ceilalți elevi percep situația creată.

b) Autoritatea liderului

Despre autoritatea liderului, Reboul nota: „Leadership” răspunde celor care sunt supuși unei duble nevoi: aceea de a admira și aceea de a asculta; căci a asculta calmează și te dispensează de a voi.

Profesorul ar trebui să aibă în vedere faptul că acest gen de autoritate implică supunerea, iar supunerea afectează în mod negativ personalitatea viitorului adult, care ar trebui să se manifeste independent, critic în calitatea lui de om al cetății. O altă posibilă consecință negativă este subliniată chiar de Reboul: Este semnificativ că, în situațiile în care autoritatea adultului (a părinților, a profesorilor) devine fie inumană, fie slabă, copiii se orientează după „călăuzitori”, care răspund dublei lor nevoi de a admira și de a urma.

De obicei, „călăuzitorii” sunt excentrici în raport cu valorile și mentalitățile promovate de școală. Situația cea mai complicată în cadrul câmpului educativ școlar este creată de prezența autorității „Regelui”, adică a autorității absolute, incontestabile și nejustificabile, având cumva forța unui dat cvasi-absolut. Aceasta este autoritatea lui pater și a lui magister și se justifică prin faptul că acela care o exercită reprezintă civilizația în spiritul căreia trebuie crescut copilul, înainte chiar ca el să înțeleagă ce va să zică aceasta și prin faptul că, sub pedeapsa cu moartea, copilul trebuie să fie protejat și îngrijit.

Presupoziția întemeietoare este aceea că un copil trebuie ajutat să depășească faza improprie, imperfectă în care se află, pentru a parveni la cultură și civilizație și, prin intermediul acestora, la starea de adult. În acest scop, elevul va trebui să refacă urcușul extrem de anevoios pe care l-a parcurs umanitatea de-a lungul evoluției sale.

Numai că el nu va accepta să facă de bunăvoie acest lucru; de aceea, profesorul va uza de autoritatea sa pentru a-i impune urcușul.

La această perspectivă, criticată de John Dewey, ne-am referit mai înainte. În contextul acesta este mereu reiterată o problemă cu implicații morale, pe care Lucien

Laberthonière o descria astfel: Când copilul este considerat o persoană și când se pune întrebarea: „cu ce drept intervine cineva în viața sa, impunându-i să gândească și să dorească ceea ce în mod spontan el n-ar gândi și n-ar vrea?”, suntem înclinați să credem că acest drept nu există de fapt. Astfel, preocupați numai de salvarea și protejarea personalității copilului respingem autoritatea. Când, dimpotrivă, copilul este considerat un germen care are nevoie să fie dirijat în evoluție, sau o forță care trebuie să fie influențată în acțiunea sa, nu ne mai gândim decât la mijloacele ce trebuie folosite în acest scop. Din acest punct de vedere, preocupați numai de conservarea sau dobândirea autorității pe care suntem obligați să o exercităm asupra-i, pierdem din vedere grija pentru personalitatea lui.

Este dilema dintotdeauna a educației, care, departe de a fi una doar teoretică, vizează fiecare intenție de acțiune a profesorului. Dacă extremele sunt inacceptabile, calea de mijloc nu poate fi elaborată sub forma unui algoritm eficient. De aceea, singura orientare care s-ar putea oferi este aceea a necesității erodării acestui tip de autoritate.

Altfel, starea de infantilism îl va caracteriza pe viitorul adult, care devine astfel o pradă ușoară în viața economico-socială. Din punctul de vedere al societății civile, el nu va reprezenta un veritabil om al cetății, acceptând (și chiar dorindu-și) punctele de vedere ale altora (va fi ușor manipulabil).

Tipurile de autoritate prezentate de către Olivier Reboul relevă ideea că în școală nu se poate vorbi de prezența lor în stare pură, profesorul întruchipând în fiecare moment un profil al autorității, sintetizat din prezența mai multor tipuri, în grade diferite.

Revenind la analiza lui Bochenski, să evidențiem că, dacă în clasele mici (învățământ primar și gimnazial) autoritatea epistemică a profesorului apare ca un dat pe care nimeni nu îl pune la îndoială (în niciun caz elevii), la clasele mai mari (liceu) situația se schimbă. Profesorul trebuie să fie conștient de faptul că autoritatea sa epistemică nu mai are atotputernicia datului, iar dacă elevii nu o contestă în mod

explicit, ei o fac, de multe ori, implicit. Profesorul trebuie să vadă în fiecare întâlnire a sa cu elevii o „confruntare”, iar adăugarea acestor „confruntări” se constituie într-un proces care reiterează autoritatea epistemică a profesorului, fie o dezmințe.

Situația se complică dacă profesorul nu are în vedere faptul că orice elev, măcar într-un domeniu, așa cum afirma Bochenski, are autoritate epistemică în raport cu purtătorul formal.

Consecințe semnificative în plan educativ:

- implicarea elevului în sfera deciziilor care îi afectează viața. În învățământul românesc nonimplicarea predomină încă, sub mai multe aspecte:
 - a) cadrul juridic nu încurajează încă participarea elevilor la viața decizională a școlii. Și chiar dacă situația se poate remedia relativ ușor în plan juridic (printr-o reglementare formală), schimbarea mentalității profesorilor (mai degrabă ostilă transformării elevilor în parteneri cu anumite drepturi) va avea nevoie de o perioadă mai îndelungată și de acțiuni inteligent gândite.
 - b) profesorii ignoră prezența vie a unor persoane reale în clasă, raportându-se la elevi ca la niște abstracțiuni, urmare a unor standarde și criterii impuse de obișnuință (numită, uneori în mod nejustificat, experiență), de manuale, de programe, de tradiția (nu întotdeauna valabilă) a școlii respective.
 - c) elevii nu sunt consultați (ori sunt formal consultați) când se iau decizii legate de stabilirea programelor pentru orele de atelier și a disciplinelor facultative/opționale (folclorul școlar a născocit, de altfel, formula paradoxală, dar reală, de obiecte facultativ-obligatorii), de fixare a temelor pentru orele lăsate la dispoziția profesorului etc.
- acceptarea ideii că dependența de celălalt (adultul/profesorul) nu înseamnă inferioritate, de vreme ce rezultatul îl constituie „creșterea” copilului (John Dewey). În același timp, personalul didactic are nevoie de

fundamente teoretice adecvate, precum și de o cultură organizațională unitară, din perspectiva căroră să poată interacționa în același mod cu elevii. Dintr-o astfel de perspectivă, lumea adulților se va prezenta ca un ansamblu coerent, cu mesaje, comportamente și valori coerente;

- relația de autoritate influențează și tipul de comunicare (putem spune că uneori, chiar îl determină). O manifestare axată preponderent pe coordonatele autorității deontice din partea profesorului închide canalele de comunicare elev-profesor, chiar elev-elev, pentru că relațiile ierarhice nu permit comunicarea (idee amintită deja prin citarea lui Olivier Reboul).

A accepta și a pregăti confruntarea cu elevii presupune, pe de o parte, cultivarea sentimentului că nu există autoritate omnipotentă și veșnică, iar, pe de altă parte, transmiterea implicită a mesajului că persoana, opiniile și exercițiul lor contează.